Հովհաննես Թումանյան

Եդեմական ծաղիկը

Ժամանակով մեր աշխարհքում մի մարդ է լինում: Էս վաճառականը ունենում է մի աղջիկ, անունը՝ Ծաղիկ: Ծաղիկ որ ծաղիկ, էնքան քնքուշ, էնքան նախշուն, էնքան սիրուն է լինում:

Հերը անչափ սիրելիս է լինում աղջկանը: Մի անգամ էլ օտարություն գնալիս հարցնում է .

-Ի՞նչ կուզես քեզ համար բերեմ:

Թե՝ եդեմական ծաղիկը կուզեմ ինձ համար բերես:

-Լավ,- ասում է,- կբերեմ:

Գնում է, աշխարհքից աշխարհք անց է կենում, իր առուտուրն անում է, իր գործը պրծնում, ուզում է աղջկա համար էլ եդեմական ծաղիկը գտնի, որ տուն գա: Դես է հարցնում եդեմական ծաղիկ, դեն է հարցնում եդեմական ծաղիկ, ոչով չի իմանում, թե ինչ բան է եդեմական ծաղիկը կամ որտեղ է բացվում: Վերջը մի ծեր մարդ է պատահում: Էս ծեր մարդը մի ճամփա է ցույց տալի, ասում է՝ էս ճամփով որ գնաս, էսինչ տեղը կգտնես քո հարցրած ծաղիկը: Բայց զգույշ կաց Սիպտակ դևից, նա եդեմական ծաղկին հսկում է:

Հորը սիրտ է: Ծերունու ցույց տված ճամփեն բռնում է, գնում: Գնում է, գնում, շատ է գնում, թե քիչ, դուրս է գալիս էնտեղ, որտեղ բացվում է եդեմական ծաղիկը: Հենց հասնում է, ծաղիկը պոկում է թե չէ՝ մի հողմ, մի փոթորիկ է վեր

կենում, փոթորկի հետ հայտնվում է մի հրեշ: Մարդ ասես, մարդ չի, գազան ասես, գազան չի, բայց գազանի նման մոնչում է .

-Ո՞ւր պոկեցիր իմ ծաղիկը . . . քո մահն է հիմի . . . -Քո մահն է հիմի . . . -ձեն է գալի ամեն կողմից . . .

Մարդը ոչ մեռած, ոչ կենդանի՝ հրեշի առաջն է ընկնում:

-Ների՛ր,- ասում է,-ո՛վ հզոր . . . իմ աղջիկն էր ուզել . . .

-Կներեմ,-կանչում է հրեշը,-միայն էն պայմանով, որ էդ աղջիկը ինձ տաս:

-Համաձայն եմ:

- Որ համաձայն ես, քեզ եմ բաշխում քո կյանքը: Գնա: Հենց որ ձեր տան դիմացի սարը սիպտակի, էդ իմ նշանն է, կգամ Ծաղկին տանելու:

Դու մի ասիլ՝ Սիպտակ դևը ինքը՝ հրեշն է, որ կա: Վաճառականը վերադառնում է տուն: Աղջիկը միամիտ առաջն է վազում, վզովը փաթաթվում: Աղջիկը նայում է, տեսնում է՝ էս ծաղկի թերթի վրա՝ մի դագաղի պատկեր, գլխի է ընկնում, որ միջում բան կա, իսկ հերը թաքցնում է, թե ինչ ծաղիկ է և ինչ է պատահել: Հերը համբուրում է, եղեմական ծաղիկը տալիս իրեն, իսկ պատահած դեպքն ու իր խոստումը թաքցնում է: Թաքցնում է, բայց ինքն իր մեջ միտք է անում ու տխրում: Քանի օրերն անց են կենում, էնքան ավելի է տխրում: Մի առավոտ էլ վեր է կենում տեսնում՝ իրենց տան դիմացի սարն արդեն սիպտակել է: Լաց է լինում: Պատճառը հարցնում են . էլ չի կարողանում ծածկի, պատմում է, թե՝ հապա չեք ասիլ՝ էսպես-էսպես բան է պատահել, ես էլ խոսք եմ տվել, հիմի Սիպտակ դևը գալու է, Ծաղկին տանի:

-Բան չկա, հայրիկ- ասում է Ծաղիկը,- դու լաց մի լինի, ես կերթամ Սիպտակ դևի հետ, ինչ կլինի, կլինի:

Այնինչ Սիպտակ դևը արդեն դուռը կտրել է ու մոնչում է .

- Ո՞ւր է Ծաղիկն, ո՞ւր . . . ինձ տո՞ւր . . .

Մռնչում է, ու նրա սառը շնչից դողում են ծառերը, աշխարհքը՝ գունատվում . ի՞նչ պետք է անեին խեղճ մարդիկը: Զուգված, զարդարված, եղեմական ծաղիկը ձեռքին դուրս է գալի Ծաղիկը, անձնատուր լինում Սիպտակ դևին, որ չարախինդ սուլոցով ու ագահ ոռնոցով, սառով, սևով, հողմի թևով իսկույն հափշտակում է, տանում: Տանում է Մասիսի մեծ վիհը: Էնտեղ, Մասիսի էն մեծ վիհում, էն անմատչելի, միշտ մռայլ ու միշտ սառն աշխարհքում կանգնած էր իր սառցեղեն ապարանքը: Էն ապարանքից իջնում էր նա, սառով ու սարսափով աշխարհքը պատում, հափշտակում ամեն կյանք ու կենդանություն: Ծաղիկին էլ տանում է, փակում էն բյուրեղյա ապարանքում:

Էսպես ամիսներ են անց կենում: Մի անգամ էլ, գարնան սկզբին, երբ Սիպտակ դևը տանից դուրս է գնում, աղջիկը վեր է կենում, փախչում: Ետ է գալի դևը, տեսնում Է՝ Ծաղիկը չկա: Կատաղում է, հավաքում է իր բոլոր դիվական ուժն ու մրրկի նման սուրալով, օձի նման սուլելով՝ ընկնում է ետևից: Աղջիկը արդեն Արագածի ստորոտն է լինում հասած: Ետ է նայում, տեսնում է՝ Սիպտակ դևը գալիս է: Գալիս է, ո՞նց է գալիս, աստված ետ ու հեռու անի, ոնց որ մարտի քամի լինի: Սարսափից ճչում է, օգնություն է կանչում: Կանչելու հետ, աստծու հրամանով, առաջը մի դուռն Է բացվում: Էն դռնովը մտնում է սարի մեջն, ու կրկին դուռը փակվում է դևի առաջին:

Ավելի է կատաղում Սիպտակ դևը . իր լայն թևերով բամփում Է Արագածի գագաթին ու մռնչում .

- Ո՞ւր Է Ծաղիկն, ո՛ւր . . . ինձ տո՛ւր . . .

Սա էստեղ թող մռնչա, մենք գնանք Ծաղիկի ետևից, տեսնենք՝ էն կախարդական դռնից որ մտավ, ինչ եղավ:

Ծաղիկը էն կախարդական դռնից ներս է մտնում թե չէ՝ դուրս է գալի մի դրախտական այգի, որտեղ հազարավոր ձայներ երգում են .

Զմրուխտ պալատում, ոսկի դագաղում,
Պառկած է չարի ուժով կախարդված,
Պառկած է Արին ոչ մեռած, ոչ քուն,

Ու աշխարհքն ամեն սև սուգ է մտած:

Պառկած է մինչև օրը ցանկալի,
Էն պայծառ օրը, երբոր նա կըգա,
Կըգա նոր կյանքով ու նոր սիրով լի,
Կարտասվի անույշ ու համբույր կըտա:

Առաջ է գնում Ծաղիկը, հանկարծ այգին լցվում է զվարթ աղմուկով, ու տարածվում են ուրախ երգի ձայները .

Ահա եկավ, հասավ չքնաղ
Իր թագուհին, իր սիրելին,
Հիմի կելնե պաղ դագաղից
Մեր քաջ Արին-Արմանելին:

Հիմի կելնի թագավորը,
Հըզոր Արին-Արմանելին,
Ու կըժպտան վառ աչքերը
Ողջ աշխարհքին, ծաղկին, ծըլին:

Հիմի կընկնի կախարդանքը
Չար թշնամու, Սիպտակ դևի,
Հիմի կըգա դալար կյանքը,
Բույրը ծաղկի, շողն արևի:

Եվ ճիշտ որ, Ծաղիկը գնում է, ինչ է տեսնում . այգու մեջ մի զմրուխտ պալատ, պալատի մեջ՝ ոսկի դագաղ, դագաղի մեջ՝ մի ջահել, գեղեցիկ երիտասարդ, որ ոչ քնած է, ոչ մեռած, շունչը վրեն հազիվ տրըփում է: Տեսնում է թե չէ՝ սիրտը փուլ է գալի, էլ չի դիմանում, լաց է լինում ու կռանում է, համբուրում: Արտասուքի կաթիլներն ընկնում են երիտասարդի երեսին, հանկարծ բաց է անում աչքերն ու վեր է կենում, կանգնում, ինչպես էն դրախտում բուսած սոսիներից մինը:

Դու մի՛ ասիլ՝ հենց ինքը՝ Արին-Արմանելին է, որ կա:

- Ո՞վ ես դու, սիրուն աղջիկ,- հարցնում է Արին-Արմանելին,- և ինչպե՞ս ընկար էս աշխարհքը:

Ու Ծաղիկը կանգնում պատմում է իր գլխին եկածը, թե ինչպես ինքը գերի էր եղած Սիպտակ դևին, որ այժմ էլ ետևիցն է ընկել ու հալածում է իրեն:

- Լսում եմ, լսում եմ նրա դաժան ձենը,- պատասխանում է Արին-Արմանելին:- Ինձ էլ նա է կախարդել ամիսներ առաջ ու գցել էս մահանման քնի մեջ: Էսպես է անում ամեն տարի: Պետք է էսպես էլ մնայի, մինչև մինը խորտակեր նրա չար կախարդանքը:

Դու եղար էդ մինը: Այժմ ես դուրս կգնամ նրա դեմ:

Ասելն ու անելը մին է լինում: Առնում է կայծակի թուրը ու դուրս է գալի: Երկու թշնամի ուժերը պատահում են իրար, բացվում է օրհասական կռիվը: Զարկում են զարկվում, երկինք ու գետինք իրար են խառնվում: Մութն ամպերում մռնչում Է Սիպտակ դևը, Արին Արմանելին ահավոր որոտում ու շողացնում է կայծակի թուրը . երկիրը ղողում, դղրդում է հիմքից: Կռվի վերջում պարտված ջարդված Սիպտակ դևը վշշալով ու թշշալով, լացով ու թացով քաշվում է նորից իր մռայլ թագավորությունը, Մասիսի էն մեծ վիհը, դարձյալ փակվում Է իր բյուրեղյա սառն ապարանքում: Աշխարհքը մնում է գեղեցիկ հաղթողին:

Ու աստվածային հանդես է բացվում Արաքսի հովիտում: Արին Արմանելին պսակվում Է Ծաղկի հետ: Բնությունը առատորեն փռում է իր փարթամ վարդերն ու զարդերը, ինս ու ջինս, մրջյուն ու թռչուն իրար են խառնում իրենց զվարթ աղմուկն ու աղաղակը, խաղն ու տաղը, ամենի վրա հոյակապ կամար է կապում կանաչ կարմիրը՝ ծիածանը, իսկ նրանց վերև ճառագում, աշխարհքովը մին ժպտում է գարնան կենսատու արևը: